

Boekbespreking

Leven en Werken van J.G.S. van Breda 429 blz. 27 x 19 cm. geïllustreerd gebonden in linnen band met stofomslag. Prijs f 95,-.

Uitgave Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen Spaarne 17, 2011 CD Haarlem.

Wir sehen in der Natur nie etwas als Einzelheit sondern wir sehen alles in Verbindung mit etwas anderem, das vor ihm, neben ihm, hinter ihm, unter ihm und über ihm sich befindet.

Johann Wolfgang v. Goethe 1826

Deze uitspraak van Goethe is volledig van toepassing op deze prachtige monographie. Niet alleen het gehele leven van deze geleerde komt u daarbij voor ogen, maar ook al zijn vele geleerde relaties in heel Europa en de omstandigheden waaronder men werkte en leefde. Hij was een van die late multidisciplinair gevormde en blijvend multidisciplinair geïnteresseerde geesten waar men nostalgies naar terug verlangen kan in onze extreem gespecialiseerde tegenwoordige wereld.

J.G.S. van Breda

Foto: Iconografisch Bureau

Na een inleidend artikel over Van Breda als geoloog, volgen dan de twee geologische hoofdstukken, het eerste over de Zuidelijke, het tweede over de Noordelijke Nederlanden.

Het eerste richt zich vooral op de geologische kartering. De beide auteurs, de Belgische onderzoeksters Ghijs en Vercauteren, beschrijven in detail alles wat in de jaren 1826-1830 is verricht voor het totstandkomen van een geologisch-mineralogische kaart van het tegenwoordige België. Hun werk geeft een duidelijk beeld van de primitieve middelen en methoden waarmee het veldwerk zowel als het verzamelen van gegevens over delfstoffen (door middel van enquêtes bij gemeentebesturen) destijds werd uitgevoerd.

Een lijvig maar zéér boeiend hoofdstuk is door M. van den Bosch gewijd aan het tweede grote geologische project waarbij Van Breda was betrokken: de oudste geologische kartering van ons land, in 1852 gelast door Koning Willem III.

De auteur heeft het archief van de Hoofdcommissie voor deze kaart grondig bewerkt. Zijn tekst is in hoofdzaak gebaseerd op de notulen van de ongeveer zestig

vergaderingen van deze commissie, bestaande uit Van Breda (voorzitter), Prof. Dr. F.A.W. Miquel en Dr. W.C.H. Staring (secretaris).

Er is voor deze onderneming, niet alleen maar wel in hoofdzaak door Staring, zeer veel werk verzet. Zo werd door een aantal medewerkers, de 'correspondenten', een grote collectie monsters verzameld op het Paviljoen te Haarlem, de zetel van de commissie. Ook is een aantal historisch belangrijke boringen verricht. Deze en tal van andere wetenswaardigheden komen uitvoerig aan de orde.

Zoals bekend, eindigde de commissie in onenigheid zonder dat haar taak voltooid was. Staring bracht een tiental jaren later in zijn eentje de kaart tot stand. Het zou de moeite waard zijn, ooit de volledige geschiedenis van dit project te schrijven, waartoe het materiaal beschikbaar is. Dit vormt overigens een arbeid die zeker enkele manjaren zal kosten.

Uit de bibliografie blijkt duidelijk Van Breda's veelzijdigheid: zijn belangstelling gaat van orchideeën tot vuistbijlen en van fossiele sauriërs tot electromagneten, om niet te spreken van de aswenteling van de aarde en het rode regenwater dat in 1820 in Scheveningen was gevallen.

Interessant en lezenswaardig zijn ook de fragmenten uit dagboeken en brieven, bewaard van enkele reizen door Van Breda in het begin van de 19e eeuw gemaakt naar Frankrijk, Duitsland en Zwitserland. Zij geven een goede indruk, enerzijds van de wetenschapsbeoefening, anderzijds van het dagelijks leven in Europa in die tijd.

Wat Van Breda op het gebied van het magnetisme en de electriciteitsleer heeft gepresteerd wordt ons uitvoerig verteld door Professor Snelders. Zo stond Van Breda onder meer in contact met de beroemde Engelse fysicus Michael Faraday. Van de fraaie instrumentverzameling, bijeengebracht voor Teylers Museum, is een korte inventaris opgenomen. Naast onderzoek werd in Teyler ook aan onderricht gedaan: evenals zijn voorganger Martinus van Marum, hield ook Van Breda iedere winter een reeks voordrachten, het ene jaar over geologie en paleontologie, het andere jaar over natuurkunde. Deze voordrachten waren voor iedereen toegankelijk en zijn een verre voorganger van de gedachte aan 'permanent education' uit onze dagen.

Voor de lezers van Grondboor en Hamer zijn de hoofdstukken 10, 11, 12, en 13 het meest van belang. In Hfdst. 10 wordt een opsomming gegeven van de fossielen die Van Breda voor Teylers Museum heeft gekocht. Daaronder zijn vooral de fossielen uit de Boven-Jura van Solnhofen en uit het Mioceen van Oeningen van betekenis. Opgenomen is hierin de volledige briefwisseling met de leverancier van fossielen uit Oeningen, Leonhard Barth. Hoewel niet overal eenvoudig te ontcijferen, zijn deze brieven een bijzonder waardevolle documentatie over de beoefening van de paleontologie rond 1850.

De illustratie van het boek is - uiteraard - beknopt, maar van goede kwaliteit, zoals de gehele uitvoering tot en met de fraaie stempelband.

Het register telt tegen de zeven honderd namen. Meer dan honderd daarvan komen ook voor in de zeer internationale lijst van correspondenten, die getuigt hoe klein de Europese natuurwetenschappelijke wereld midden in de vorige eeuw nog was. Een onmisbaar boek dat in geen enkele bibliotheek of wetenschappelijke instelling mag ontbreken en ook bij ieder die belang stelt in de geschiedenis van de ontwikkeling der wetenschappen.

W.F. Anderson

Een overdruk van het artikel van de Heer M. van den Bosch is tegen de prijs van f 15,- bij het Rijksmuseum van geologie en mineralogie Hooglandse Kerkgracht 17, Leiden, tel. 071-124741.